

Havainnot

VILKUNA, KUSTAA 1990: Etunimet. Avustajat MARKETTA HUTTU ja PIRJO MIKKONEN. Keuruu 1990.
de Vries = JAN DE VRIES, Altnordisches etymologisches Wörterbuch. Toinen, korjattu painos. Leiden 1962.

Opiskeluessee tekstityyppinä

Korkeakouluopinnoissa pyritään nykyisin korostamaan entistä enemmän itsenäisen työskentelyn kykyä ja analysointitaitojen kehittymistä. Tästä syystä yhä useammilla koulutusaloilla opiskelijat voivat luennoille osallistumisen ja tenttimisen sijasta kirjoittaa itsenäisiä esseitä annetusta teemasta tai valitun kirjallisuuden pohjalta. Kuva esseestä on kuitenkin jokseenkin epämääräinen. Varsinkaan opiskelijoilla ei ole selvää kuvaa siitä, mitä esseellä tarkoitetaan ja mitä siltä vaaditaan. Rajanveto esseeseen, seminaariesitelmään, tenttivastauksen ja kommentoidun, subjektiivisen referaatin välillä on liukuva. Varsinaisesta objektiivisesta referaatista edelliset tekstityypit eroavat siinä, että niissä kirjoittajan odotetaan esittävän myös omia tulkintojaan ja mielipiteitään.

Nykysuomen sanakirjan mukaan esse on lyhyt, tavallisesti yleistajuinen esitys joltakin tieteen tai varsinkin kirjallisuuden, taiteen alalta, tutkielma, kirjoitelma s.v. *essee*. Alun perin esseellä onkin tarkoitettu nimenomaan henkilökohtaisia kannanottoja sisältäviä, filosofisen pohdiskelevia tekstejä, tutkielmia ja kirjeitä. Tyypillisiä nykyajan esseitä ovat kirjallisuusseet ja lehdistön teksteistä kolumnit ja toisaalta ns. tieteelliset esseet, joissa kirjoittajan persoonallinen tyyli ei ole yhtä selvästi näkyvässä. Opiskeluesseet ovat yleensä jälkimmäistä tyyppiä.

Opinto-ohjeissa ja kirjoittamisoppaissa suositellaan yleensä »aktiiviyöskentelyn»

ts. esseen kirjoittamisen valitsemista passiivisemmän tenttimisen sijasta. Samalla opiskelijoita kuitenkin varoitetaan siitä, että esseeltä vaaditaan enemmän kuin tenttivastaukselta ja että esseen kirjoittaminen vie itse asiassa enemmän aikaa kuin tenttiin valmistautuminen (esim. Lehikoinen – Soikkanen 1985). Esseen kirjoittamisen tavoitteet liittyvät nimenomaan tieteellisen diskurssin pelisääntöjen omaksumiseen. Esseen kirjoittamisen avulla perehdytään mm. tieteelliseen ajatteluun ja ongelmanratkaisuun, tieteelliseen esitystapaan, lähteiden etsimiseen ja hyödyntämiseen ja tieteelliseen kommunikointiin ja raportointiin (Eskola – Hämäläinen 1991). Esseet, kuten muutkin oppinäytetyöt, ovatkin osa meritointitekstien laajempaa joukkoa. Niiden tavoitteena on osoittaa, että opiskelija hallitsee säädettyjen kriteerien mukaisen oppineisuuden osoittamisen. Esseen kirjoittamisen avulla opetellaan tieteentekemisen kädentaidot (Jyrkiäinen ym. 1991).

Viime vuosina monet yliopistot ovat julkaisseet opiskelijoidensa avuksi oppaita esseen ja seminaaritöiden laatimiseen. Sisällöltään oppaat ovat varsin samanlaisia. Tosin osa oppaista käsittelee aihetta laajemmin ja esittelee myös oppinäytteiden kirjoittamisen taustoja, osa taas keskittyy pelkästään kieli- tai muotoseikkoihin. Yleensä oppaissa käydään läpi tiedonhankintamenetelmiä, kirjoitelman rakennetta ja viittaustekniikkaa sekä keskitytään seminaaritöiden ja gradujen laatimisen hienouksiin. Vain harvoissa oppaissa käsitellään muita tekstityyppejä, esimerkiksi esseitä tai tenttivastauksia (ks. kuitenkin Lehikoinen – Soikkanen 1985, Luostarinen – Väliverronen 1991).

Oppaiden esseekuvauksissa toistuu kaksi ominaispiirrettä: esse on persoonallinen ja pohdiskeleva tekstityyppi. Esseen kirjoittajan odotetaan referoinnin sijasta pohdiskelevan aihetta valitsemastaan näkökulmasta persoonallisella tyylillään. Kirjoittajalla on oltava omakohtaista sanottavaa, muussa tapauksessa ei voida puhua esseestä lainkaan. Lähdeaineiston ajatuksia ja väitteitä on problematisoitava, analysoitava, vertail-

tava ja arvioitava. Väitteitä on perustellusti kiistettävä tai tuettava. Olennaista esseessä on ongelma-keskeinen lähestymistapa. Vaikka kirjoittajan tyyli ja näkökulma voi olla persoonallinen, pyritään esseen argumentoinnissa kuitenkin puolueettomuuteen ja yleisesti hyväksytyjen perustelutapojen käyttöön, ts. tieteelliseen argumentointiin. (Latomaa et al. 1991, Eskola – Hämäläinen 1991, Viskari 1991.)

Essee on lyhyehkö tutkielma, jossa pohditaan jotakin aihetta, mutta ei pyritä laatimaan siitä tyhjentyvää kuvausta. Essee eroaa referaatista nimenomaan problematisoivan, arvioivan ja kanta-aottavan luonteensa puolesta. Kaunokirjallisesta esseestä tieteellisen esseen erottaa taas se, että siinä dokumentoidaan esitetyt väitteet lähdeviitein. Väitteiden alkuperä ei siis ole kirjoittajan mielikuvituksessa vaan tekstissä noudatetaan tieteellisen kirjoittamisen konventioita. Varsinaisesta tutkimusraportista essee eroaa siinä, että esseessä ei koota empiiristä aineistoa päätelmien pohjaksi, ja siinä, että essee voi olla luonteeltaan spekulatiivisempi kuin esimerkiksi tieteellinen artikkeli (Eskola – Hämäläinen 1991).

Vaikka oppaissa korostetaan kirjoittajan omaan persoonalliseen tyyliin ja mielipiteiden tärkeyttä, muistutetaan opiskelijoita siitä, että pelkät mielipiteet eivät riitä. Mielipiteet on perusteltava tieteellisen argumentoinnin edellyttämällä tavalla. Keskeistä on esittää olennaista tietoa asetetun ongelman ratkaisemiseksi ja rakentaa uutta tietoa eri lähteistä yhdisteltyä tiedon avulla. Esseet ovat luonteeltaan argumentatiivisia ja dialogisia, ja niiden avulla pyritään vaikuttamaan lukijoiden mielipiteisiin. Myöskään lähdekritiikkiä ei sovi unohtaa, sillä tieteessä ei ole »pyhiä kirjoja». (Lehikoinen – Soikkanen 1985, Jahnukainen – Rökman 1988). Toisaalta opiskelijat saattavat pelätä mielipiteiden esittämistä, koska pitävät sitä epä-tieteellisenä. Ja kun opiskelusesseiden avulla pitää osoittaa, että hallitsee tieteellisen diskurssin pelisäännöt, ei ole ihme, että mielipiteiden esittämistä vältetään. Opiskelutekstien varovaisuus saattaa helposti muuttua jopa älylliseksi epärehellisyydeksi, näköis-

tieteellisyydeksi (Jyrkiäinen ym. 1991).

Essee on paitsi tyyliltään myös rakenteeltaan vapaampi kuin tieteellinen raportti tai artikkeli. Osa oppaista tyytyy toteamaan, että esseen rakenne on vapaa, mutta tekstin tulee edetä järjestelmällisesti, ei yksityiskohdasta toiseen hyppäelehtien. Yleensä esseeltä edellytetään sekä vertailevaa että arvioivaa lähestymistapaa. Vertailu tapahtuu joko ennalta sovitun tai opiskelijan päättämän kriteerin perusteella.

Osassa oppaista annetaan viitteellisiä ohjeita esseen rakenteesta. Esimerkiksi: Essee alkaa johdannolla, jossa esitellään ongelma, annetaan taustaa aiheen käsittelylle, tehdään rajaukset, esitellään näkökulma ja perustellaan valinnat. Johdantoa seuraa varsinainen asian käsittelyosa, joka voi koostua monistakin alaluvuista. Onnistuneessa esseessä on myös jonkinlainen lopetusosa, jossa pohditaan keskeisiä päätelmiä ja kehitellään ajatuksia edelleen ja käsitellään esimerkiksi asian käytännöllistä merkitystä ja annetaan mahdollisia toimenpidesuosituksia. Tärkeää esseen rakentamisessa on edetä asioittain, ei esimerkiksi kirjoittajittain. Tekstin jäsentely on oltava selkeä, kiinteä, johdonmukainen, tiivis, ponnekas, mielenkiintoa herättävä ja luonteva. Siinä pitää olla selvä punainen lanka (mitä sillä sitten tarkoitetaan). (Esim. Latomaa et al. 1991, Viskari 1991, Eskola – Hämäläinen 1991.)

Kaiken kaikkiaan kirjoittamisoppaiden ohjeetkin luettuaan opiskelija saattaa olla epävarma siitä, mitä esseellä tarkoitetaan. Lisäksi näyttää siltä, että eri tieteenaloilla ja jopa opettajilla on erilainen käsitys siitä, mikä essee on ja mitä siltä vaaditaan. Tiivistäen voisi sanoa, että opiskelusessee on pohtiva, tyyliltään persoonallinen, argumentoiva ja rakenteeltaan suhteellisen vapaa kirjoitus jostain aiheesta.

Suurin osa suomalaisista korkeakouluopiskelijoista ei kuitenkaan ole pelkästään oppaiden lukemisen varassa kirjoittamistaidon harjaantumisessa. Useimmilla koulutusaloilla järjestetään ns. kirjallisen viestinnän kursseja opiskelijoille. Kurssit ovat useimmiten yhden opintoviikon laajuisia, ja opiskelijat osallistuvat niille ensimmäisenä

Havainnot

tai toisena opintovuonna. Osa kursseista sisältää sekä luentoja että harjoituksia, osa vain harjoituksia.

Muutamissa yliopistoissa, esimerkiksi Jyväskylän yliopistossa, kursseja järjestetään yhteistyössä ainelaitosten kanssa niin sanottuina viestintäseminaareina. Kirjallisen viestinnän kursseilla käydään läpi kirjoittamisprosessia, harjoitellaan tieteellisen kirjoittamisen perusasioita, asiasuomen perussääntöjä (ns. kielenhuotoa) ja annetaan ohjeita tutkimusraportin rakenteesta, viitustekniikasta ja lähdeviitteiden laadinnasta. Laajemmilla kursseilla voidaan käydä läpi myös muita tekstityyppejä, esimerkiksi argumentoivia tekstejä tai populaaritekstejä. Kursseilla korostuu kuitenkin selvästi tieteellisen tekstin kirjoittaminen ja valmentautuminen proseminaariesitelmän ja pro gradun kirjoittamiseen. Esseiden tai tenttivastausten kirjoittamista ei näillä kursseilla yleensä käsitellä lainkaan (ks. tarkemmin Luukka – Muikku-Werner 1992).

Toisaalta essee näyttäisi olevan tulevaisuuden tekstityyppi, ainakin opiskelijoiden kannalta. Itsenäisen opiskelun osuus näyttää lisääntyvän myös suomalaisissa korkeakouluissa. Toisaalta myös ulkoimaille lähteviä opiskelijoita pitäisi valmentaa esseen kirjoittamisessa, sillä kirjoittaminen on keskeinen opiskelumuoto ainakin brittiläisissä ja amerikkalaisissa yliopistoissa. On mielestäni kohtuutonta vaatia, että opiskelijat osaisivat kirjoittaa hyviä esseitä vieraalla kielellä, ellei heitä ole opastettu siihen edes äidinkielellä.

MINNA-RIITTA LUUKKA

LÄHTEET

- ESKOLA, J. – HÄMÄLÄINEN, J. 1991: Pilkusta asiaa – ohjeita tieteellisen esseen kirjoittajalle. Kuopion yliopiston julkaisuja. Yhteiskuntatieteet 1/1991. Kuopion yliopisto.
- JAHNUKAINEN, I. – RÖKMAN, M. 1988: Aineopintojen seminaaritutkielman laa-

timisopas. Yrityksen taloustieteen ja yritysoikeuden laitoksen julkaisuja. Sarja B 2. Opetusmonisteita 9. Tampereen yliopisto.

- JYRKIÄINEN, J. – LUOSTARINEN, H. – NIEMINEN, H. 1991: Opasta, kärsi ja unhoita. Avuksi tutkielman laatijoille. Tampereen yliopisto, Tiedotusopin laitos.
- LATOMAA, T. – PAVAS, L. – KEMPPAINEN, T. 1991: Referaatista tutkimukseen. Kirjallisten töiden laatimisohteja. Oulun yliopiston kasvatustieteiden tiedekunnan opetusmonisteita ja -loseiteita, 42/1991. Oulun yliopisto.
- LEHIKONEN, A. – SOIKKANEN, T. 1985: Opas poliittisen historian opiskeluun ja tutkielmien laatimiseen. Poliittinen historia, Turun yliopisto, Julkaisuja C 18. Turku.
- LUOSTARINEN, H. – VÄLIVERRONEN, E. 1991: Tekstinsyöjät. Yhteiskuntatieteellisen kirjallisuuden lukutaidosta. Vastapaino, Tampere.
- LUUKKA, M.-R. – MUIKKU-WERNER, P. 1992: Kielenhuollosta tieteelliseen kirjoittamiseen. Katsaus korkeakoulujen kirjallisen viestinnän opetukseen. Korkeakoulujen kielikeskuksen julkaisuja N:o 45. Jyväskylä.
- VISKARI, S. 1991: Esseen kirjoittaminen. Ohjeita essee-seminarilaisille. Tampereen yliopisto, kasvatustieteen laitos, opetusmonisteet B 6.

Tempusten ja modusten käyttö toisen kielen kirjoittamisessa

Tarkoitukseni on tässä kirjoituksessa verrata toisen kielen oppijan ja syntyperäisen argumentointikykyä eräiden verbimuotojen frekvenssitutkimusten avulla. Joitakin kvantitatiivisia tuloksia esitetään myös argumentoivan ja narratiivisen diskurssin eroista verbimuotojen käytön osalta. Argumentoivaan tekstityyppiin liittyvät suomenkielisessä tekstissä hyvin kiinteästi mm. sellaiset verbikategoriat kuin kieltomuodot, impera-